

Baptistsagen i årene 1844–47.

Ved provst L. Koch.

Da jeg 1883 udgav »den danske kirkes historie 1817—1854«, kunde jeg meddele sammenhængende oplysninger om Baptismens fremgang her i Landet og de foranstaltninger, regeringen traf indtil plakaten af 27 december 1842. — For den efterfølgende tid derimod var dette ikke tilfældet, da de derhen hørende sager ikke fandtes i Kongerigets arkiv. For nogen tid siden blev jeg ved kontorchef Kringelbachs velvillie gjort opmærksom paa, at de manglende aktstykker for en stor del vare fundne mellem Stemanns efterladenskaber i Geheimearkivet og derfra sendte til Kongerigets arkiv.

Det ses heraf, at Kierkegaard, da kancelliet under 11 febr. 1845 pålagde ham at søge sin afsked, hvis han ikke vilde døbe de børn af Baptister, der i hans sogn lå udøbte¹⁾, nægtede dette. Den nedenfor trykte forestilling til kongen, der indgaves d. 27 maj 1846²⁾, viser tilstrækkelig sagens gang. Denne har givet anledning til en sådan mængde vidtløftige erklæringer og vota af kancelliets enkelte medlemmer, som jeg sjældent har set i nogen sag; men resultatet var, som man vil se, kun lidet tilfredsstillende, i det så at sige hvert medlem havde sin egen mening om,

¹⁾ Den danske kirke 1817—54, s. 244.

²⁾ Ikke, som jeg paa ovenanførte sted har angivet, 1845.

hvorledes man skulde rede sig ud af vanskelighederne. Hvad nedenfor meddeles, er dog kun en ekstrakt af selve forestillingen, der er et helt værk, kladen fylder 34 tætte foliosider. — Det var intet under, at kongen følte sig forlegen ved at skulle vælge, hvor enhver af hans rådgivere gav sit råd; på den anden side var det ikke let at hente vejledning andre steder. Vel var der ikke hørt andre biskopper end Mynster; men når deres erklæringer ikke indhentedes, har vel grunden været, at man af tidligere erfaring vidste, at de vilde være lige saa forskellige som de kancellideputeredes. Derimod vilde det have stemmet med den sædvanlige fremgangsmåde at høre det teologiske fakultet; men dette havde i det københavnske konvent været med at vedtage dettes andragende mod tvangsdåben, og det kunde med sikkerhed siges, at en fakultetsbetænkning kun vilde blive en gentagelse af dette andragende.

Kongen greb da til den usædvanlige udvej at forlange en »kirkehistorisk teologisk« betænkning af Rudelbach. Denne var netop i året 1845 kommen hjem fra Tyskland, og naar vi ville spørge, hvorledes det kunde falde kongen ind at henvende sig til ham, ligger det meget nær at antage, at det er Grundtvig, der har rådet ham dertil. Rudelbachs betænkning er skrevet paa Tysk; den udkom endnu samme år i Magdeburg under titlen: »Theologisches Gutachten über die Frage, betreffend das Verhältniss der Baptisten zur Kirche und zum Staate und die denselben zu gewährende Religionsfreiheit. Zugleich ein Beitrag zur Kirchengeschichte«. — Efter at have modtaget denne, tilskrev kongen den 30 januar 1847 kancelliet, idet han sendte det Rudelbachs afhandling og udtalte, at denne så vel som Ørsteds votum havde bragt ham til den erkendelse, at resolutionen af 27 decbr. 1842 om Baptistbørns dåb ved øvrighedens foranstaltning burde bortfalde, hvorfor han pålagde kancelliet at nedlægge ny forestilling om ophævelsen af denne bestemmelse, således at der skulde træffes en ny anordning om den baptistiske sekts tolererede

stilling. Betingelsen for denne måtte være, at sekten vedkendte sig en bestemt trosbekendelse. — Kongen vilde endvidere tilstede, at aktionen imod Kierkegaard bortfaldt.

Kancelliet sendte Rudelbachs skrift til Mynster, der afgav en erklæring over det. Han fastholdt naturligvis sit mange gange udtalte standpunkt. Rudelbach havde stærkt udtalt sig mod tvangsdåben; men han havde tillige fastholdt, at når staten skulde anerkende det baptistiske samfund, måtte den kræve, at dette skulde have en trosbekendelse; dette var også Mynsters ofte udtalte anskuelse; men han påviste, hvor forgæves det vilde være at forlange en sådan af en sekt, der al tid opløste sig i partier, og som alt her havde frembragt en sådan aflægger som »de hellige brødres og søstres» samfund.

Denne erklæring blev sendt kancelliet den 16 marts 1847; men videre kom sagen aldrig; i det år, der var tilbage af kancelliets levetid, nåede det ikke at indgive den forestilling, kongen havde forlangt. — Baptistsagen har sin store betydning, fordi det var de unaturlige forhold, der opstod ved den måde, hvorpå den behandledes, som i forbindelse med forfølgelserne mod de gudelige forsamlinger stemte den offentlige mening til at ønske religionsfriheden. — Men når man gennemlæser de vidtløftige aktstykker, kan man ikke andet end beundre den omhu og samvittighedsfuldhed, hvormed kancelliet behandlede sagen, lige saa vel som den dygtighed og overbevisning, hvormed Mynsters indlæg ere skrevne. — Men den gamle ordning af stat og kirke, som disse mænd støttede, stod for fald, og al deres redelighed, gode villie og betydelige ævner formåede ikke at holde den oppe.

Extrakt af kancelliets allerunderdanigste forestilling angående Baptistbørns dåb.

[Efter at plakat af 27 decbr. 1842 er refereret, fortsættes således:]

Det varede imidlertid ikke længe, inden den deri indeholdte bestemmelse om Baptistbørns dåb efter statskirkens ritus gav anledning til remonstrationer, så vel fra forældrenes side som fra flere af landets præster, der vægrede sig ved at udføre dåbshandlingen. Således modtog kancelliet alt i den påfølgende februar måned et andragende fra lic. theol., sognepræst for Pedersborg og Kindertofte menigheder Kierkegaard, hvori han meldte, at gårdmand Jørgen Hansen af Pedersborg som beskikket værge i overensstemmelse med pl. 27 dec. 1842, dens § 3 for et 10 mndr. gammelt udøbt barn, hvis forældre nægtede at ville lade det døbe, havde henvendt sig til ham for at forlange bemeldte barn døbt, men at han i sin samvittighed fandt sig som kristen og præst forhindret i at foretage den forlangte dåb og derfor i den henseende begærte kancelliets afgørelse.

Ved at indsende dette andragende, bemærkede biskoppen over Sællands stift, at han forgæves havde forsøgt at bringe Kierkegaard til at tage det tilbage, men da han desuagtet havde begæret det indsendt, måtte han, skjøndt han ingenlunde billigede Kierkegaards vægring ved at opfylde den ham formentlig påhvilende pligt at udføre dåbshandlingen, og hvor liden vægt de af Kierkegaard anførte grunde end forekom ham at have, dog anse det ønskeligt, om sagen kunde komme til et lempeligt udfald, uden at noget af andragernes ret blev bortgivet, og han henstillede derfor til kancelliet, om det ikke kunde være tilstrækkeligt at tilkendegive Kierkegaard, at han ikke kunde fritages for sin embedspligt at besørge det pågældende barn rettelig døbt i Pedersborgs kirke, men at der intet havdes imod, om en anden præst kunde formås til at udføre handlingen.

Kancelliet lod derefter Kierkegaard gennem biskoppen tilkendegive, at man ikke kunde fritage ham for i medfør af hans embedspligt at døbe det paagældende barn, men at man intet vilde have imod, at dåben udførtes af en

anden præst, som han dertil kunde formå. Kort efter modtog man indberetning om, at personel kapellan Hansen i Sorø havde foretaget den omhandlede dåbshandling og antegnet dens udførelse i ministerialbogen.

De vanskeligheder, som fra denne side havde vist sig mod udførelsen af pl. 27 dec. 1842, havde kancelliet håbet efterhånden vilde vige for en bedre indsigt i de pligter, der pålåg præsterne både som embedsmænd i almindelighed og som statskirkens præster i særdeleshed; men fra forskellige præster blev der i løbet af dette år efter de derom gjorde indberetninger gjort indsigelse mod foretagelsen af slige dåbshandlinger. Herved, så vel som ved et hertil indkommet andragende om forandring af den ommeldte plakat 27 dec. 1842, er kollegiet bleven foranlediget til at tage sagen om Baptisterne, og navnlig om de baptistiske forældres forpligtelse til at lade deres børn døbe, på ny under overvejelse. Forinden imidlertid kancelliet går over til at meddele Deres maj. sine tanker i denne henseende, skal man tillade sig aller underdanigst at gøre Deres maj. bekendt med de indtrufne tilfælde og kollegiets i så henseende trufne foranstaltninger.

Da der ved lignende tilfælde som ovennævnt i Pedersborg gentagende blev spørgsmål om, hvorvidt den fornævnte kapellan Hansen vilde påtage sig at døbe de pågældende Baptistbørn, erklærede han, at skønt han vel i sin egen virkekreds ikke vilde vægre sig ved at foretage sådanne dåbshandlinger, fandt han dog disse forretninger så ubehagelige og besværende, at han ikke fremdeles kunde påtage sig at udføre dem i et fremmed sogn, og dette så meget mindre, som det efterhånden, som han blev mere bekendt med det standpunkt, hvorfra Kierkegaard betragtede Baptistsagen, forekom ham sandsynligt, at det egentlig ikke kunde være Kierkegaard ønskeligt, at sagen på den måde ved hans mellemkomst blev afgjort. Efter derom sket indberetning og indstilling fra biskoppen lod kancelliet Kierkegaard tilkendegive, at han inden 14

dage havde at indsende sin erklæring, om han frafaldt sin vægring ved at døbe børn af Baptister, eller ansøgning om entledigelse, da man i modsat fald vilde se sig nødsaget til at nedlægge aller underdanigst forestilling om hans afgang fra embedet. Kancelliet modtog derefter hans erklæring, hvori han ytrede, at han ikke kunde love at ville døbe børn af Baptister imod forældrenes villie, da en sådan dåb formentlig stred mod kristendommen i almindelighed, mod protestantisk kristendom i særdeleshed og er i ligefrem modsigelse med den af ham ved hans ordination aflagte ed om sakramenternes forvaltning — men at han på den anden side ej fandt sig foranlediget til at ansøge om entledigelse. Han ytrede forøvrigt den anskuelse, at da den allerhøjeste resolution af 27 decbr. 1842 ikke udtaler sig om, ved hvilken præst den påbudne dåb i hvert enkelt tilfælde bliver at forrette, må det — uanset biskop Mynsters og kancelliets fortolkning af resolutionen, som pålægger præsten i statskirken, i hvis sogn just baptistiske beboere måtte findes, at forrette dåbshandlingen — indtil Dr. maj. enten ved en udtrykkelig [resolution] eller allernådigst højesteretsdom havde udtalt dette som Deres allerhøjeste villie, være ham tilladt at vælge mellem lydighed mod sin jordiske overherre og den lydighed, han skylder Gud. For det tilfælde, at denne pligt måtte påligge præsten i statskirken, henleder han opmærksomheden på følgende kendsgerninger: at den oftere fremførte påstand, at Baptisterne, som i barnedåben kun se en ugyltig handling, ikke derover kunne besvære sig, er falsk, da erfaring har lært, at de tværtimod erklære barnedåben for »urigtig, syndig og formastelig« — at det under forhandlingerne urigtigt er antaget som afgjort, at det ej behøves at overbevise gejstligheden om, at præsten ved en sådan dåbshandling går i sin herres ærinde. Fortidens minder som nutidens kirkelige tankegang pege tværtimod på det modsatte: — at han af den omstændighed, at han i sin tid forskånedes for at forrette dåben af baptistiske for-

ældres børn havde troet at have forstået, at hans høje foresatte ønskede, han skulde påskønne denne foranstaltning ved tavshed med hensyn til sin afvigende anskuelse og sammes grunde, hvilken kollegiets præsumptive villie han havde opfyldt, skønt han, og med ham ikke få andre præster, følte sig ængstet ved tanken om at skulle forrette en sådan dåb — at det er notorisk, at der hist og her henligge udøbte Baptistbørn, fordi vedkommende sognepræster, af frygt for at komme til at forrette dåben, ikke trøste sig til derom at gøre anmeldelse — at den københavnske gejstlighed og det teologiske fakultet har gjort forsvarligheden af tvangsdåben til genstand for overvejelse, og at en af samme til sagens behandling nedsat komité i sin afgivne betænkning enstemmig har udtalt sig mod den tvungne dåb, samt at et andragende er bleven indgivet om, at den måtte bortfalde. Med disse kendsgerninger for øje håbede han, at hans forhold — i betragtning af, at han kun for sin samvittigheds skyld vægrede sig ved at forrette den omhandlede dåbshandling — vilde finde en mildere bedømmelse og fremstilling for Ds. majestæt.

Ved hertil at indsende denne erklæring ytrede bisoppen, at han var aldeles overbevist om, at regeringen er fuldkommen berettiget til at fordre, at Baptisternes børn døbes, og at eftergivelsen af denne fordring vilde have de betænkeligste følger for stat og kirke. Ingen sekt bør formentlig organisere sig uden regeringens tilladelse; en ubunden frihed til at stifte nye sekter strider mod den danske grundlov og medfører de skadelige forviklinger, som følge af blandede religioner. Staten er altså berettiget til at knytte tilladelsen til visse betingelser — og overtrædes disse, bliver tvang nødvendig. — Baptisterne have det særegne, at de ikke straks henregne børnene til deres samfund, men udsætte dette, til de blive voksne, og da afhænger det igen af de vedkommendes egen overbevisning og samfundets dom om hans tro og

levnet, hvor vidt han vil og kan optages. Hertil må altså af staten tages hensyn. Dersom da Baptistbørnene skulle opvokse uden at optages i noget religionssamfund, vilde efterhånden landet erholde et antal mennesker, som ikke bekendte sig til nogen religion, ikke kunde anvises nogen sjælesørger, ej affordres nogen ed eller antages underkastede nogen religiøs forpligtelse. Dåbsforordningen vilde de facto være ophævet. — For at undgå en sådan tilstand i landet, knyttedes der til de Baptisterne ved pl. 27 dec. 1842 indrømmede friheder den betingelse, at de skulle lade deres børn døbe. — En sådan dåb måtte, betragtet fra Baptistens standpunkt, som ugyldig være irrelevant — Kierkegaards ovenanførte benægtelse heraf er falsk, da de ved de anførte udtryk alene have kunnet og villet begrundede, at de ikke kunde tage mindste lod eller del i en sådan handling; men dette fordres ej heller, da dåben kan besørges af en dertil beskikket værge, og der falder således intet ansvar på Baptisten eller hans barn. Børnene vil det vist nok i tiden være kærere at være medlemmer af et religionssamfund, som intet hindrer dem fra at udtræde af. Den indvending mod den her omhandlede dåb, som hentes fra, »at børnene døbes på forældrenes tro«, bortfalder, når det bemærkes, at barnet døbes ikke på forældrenes eller faddernes, men på menighedens tro, og i så fald har dåben også for Baptisternes børn sin fulde betydning. Mere betyder måske den indvending, at hvor man døber børn af forældre, der holde sig til en bestemt kirke, da har man det håb, at kirkens grundsatninger tidligere vil indprentes barnet, hvorimod dette ej kan ventes med hensyn til Baptisters børn. — Men den ryggesløses, ugudeliges, ukristeliges barn døbes i det håb, at det ved optagelsen i kirken, ved den det tilflydende skoleundervisning og formaning ikke vil være uden kraft til uagtet alle hindringer hos sig at udvikle den rette kristelige tro, hvorimod al indvirkning på det vilde tabes, hvis man straks opgav det. Baptisternes lære

om dåben forkaster statskirken som urigtig, deres separatisme betragtes som ukristelig; men derfor vil den ej udelukke børnene fra ved optagelse i kirken, ved undervisning i skolerne at erholde en modvægt mod forældrenes bestræbelser for at bibringe dem de afvigende meninger. — Man har sagt, at dåben var for god til at anvendes på børn, som af forældrene vilde blive anført til at foragte den; men vor kirkes lære er, at Guds nåde skal tilbydes alle. Når herimod igen indvendes: hvorfor da ikke optage Jødernes børn ved dåben — da overses, at børnene af jødiske forældre optages og opvokse i et af staten anerkendt religionssamfund. Når man kalder denne dåb en tvangsdåb, er det en af de kunster, hvormed man søger at gøre sagen forhadet.

Sluttelig bemærker biskoppen, at han anser sagen for et livsspørgsmål for den danske kirke —, at folket hidtil har været lykkeligt ved én landskirke, at et beklageligt brud på enigheden skete ved Gendøbernes fremkomst, og at det vilde være højst beklageligt, om det lykkedes Baptisterne at unddrage sig den vigtigste af de foreskrevne betingelser, da derved vilde være alle andre sekter angivet måden, paa hvilken de kunde tiltvinge sig friheder her i landet.

Med hensyn til Kierkegaards forhold ytrede biskoppen, at han intet så sig i stand til at anføre til hans retfærdiggørelse, men måtte insistere på, at det forblev ved, hvad kancelliet havde ladet ham tilkendegive, da ellers løsenet vilde være givet til et fuldkomment anarki i kirken. Med hensyn til sognepræst Kierkegaards argument hentet fra, at pl. 27 dec. 1842 ej udtaler, hvilken præst der skal forrette dåben, henviser biskoppen ikkun til forordningen 30 maj 1828 § 7; når han påberåber sig den ved ordinationen aflagte ed, da går denne ud på *ut sacramenta ad normam a Christo præscriptam decenter et devote administrantur*; men dette har ej med denne sag at gøre, idet ordene derhos minder om enhver ed for en embeds-

mand¹⁾. Når han anfører, at han for sin samvittigheds skyld har gjort det omhandlede skridt, henviser biskoppen til det farlige og alle forhold opløsende i erkendelsen af et sådant principps rigtighed. — Da sognepræst Kierkegaard derhos ikke har villet søge sin afsked, og en embedsmand, der erklærer ikke at ville udføre sine embedspligter, ikke kan blive ved embedet, må biskoppen formene, at han må entlediges.

Foruden sognepræst Kierkegaard have også nogle andre præster undladt at opfylde den dem påhvilende pligt at døbe børn af Baptister, nemlig sognepræsten af Hemmershøj, hr. dr. theol. Rothe, sognepræsten for Flakkebjerg og Høve, Rønne, og sognepræst for Boeslunde, Clausen. De tvende først nævnte have i deres til biskoppen afgivne erklæringer søgt af dogmatiske grunde at forsvare deres handlemåde, hvilket forsvar biskoppen dog har erklæret for aldeles uholdbart. Den sidst nævnte har anført som grund for sin undladelse af anmeldelsen, at det ej var ham klart, hvor vidt frdn. 30 maj 1828 også angik børn, der fødes udenfor det luthersk-evangeliske samfund, — med hensyn til hvilket biskoppen bemærker, at det vilde være tilstrækkeligt enten at tilkendegive ham, eller da flere præster mulig dele hans tanker, ved et almindeligt cirkulære, at frdn. 30 maj 1828 § 5 også var anvendelig med hensyn til Baptistbørn. Den af disse præster påberåbte grund til at undlade at døbe de pågældende børn, at de ere præster for medlemmer af deres menigheder, ikke for fremmede trosbekendere, erklærer biskoppen for en tom udflugt, samt at unddragelse fra sine pligter som embedsmand må konsekvent føre til, at præsten selv frasiger sig embedet eller entlediges.

Imidlertid henstillede biskoppen, om man ikke først kunde forsøge et mildere middel, nemlig at se sagen jæv-

¹⁾ Da afskriften her var meningsløs, er der foretaget nogle små rettelser.

net derved, at det påbydes de vedkommende under en daglig voksende mulkt enten selv eller ved en kollega at forrette dåben.

Endvidere er der til kancelliet indkommet en ansøgning fra nogle Baptister om fritagelse for at lade deres børn døbe, hvilken ansøgning er støttet dels på, at deres anskuelser stærkest afviger fra statskirkens lære med hensyn til barnedåben, dels at de agtede at forplante deres egen anskuelse på børnene, og at disse, når de da med tiden ved dåb optoges i deres samfund, vilde blive ansete for gendøbere.

I sin om andragendet afgivne erklæring har biskoppen, næst at henholde sig til sit tidligere i lignende sager anførte, tilføjet, at i tilfælde af, at Baptisterne fritoges for at lade deres børn døbe, vilde det ved en tilbagetræden af forældrene til statskirken mulig — når børnene uden at være døbt vare blevne voksne — hindre deres tilbagetræden, da de i så fald måtte lade sig døbe. — Med hensyn til frygten for at blive kaldt Gendøbere, ytrer biskoppen, at da Baptisterne selv have ladet sig døbe og vedblive ved gendåb at optage allerede døbt Kristne i deres samfund, må de dog stedse fra statskirkens standpunkt være at anse som gendøbere.

Endelig har kancelliet modtaget et andragende fra det såkaldte københavnske gejstlige konvent betræffende nærmere bestemmelser i pl. 27 decbr. 1842. Forinden konventet indgav andragendet, havde spørgsmålet, om tvangs-dåben lod sig retfærdiggøre fra vor egen kirkes standpunkt, været behandlet af en komité bestående af hofprædikant dr. Martensen, residerende kapellan lic. Kolt-hoff, præsten Grundtvig, sognepræst Tryde og præsten Spang. I betænkningen gøres opmærksom på, at pl. 27 decbr 1842 vel ikke udtrykkelig taler om fysisk tvangs-anvendelse, men at en sådan dog kunde blive nødvendig, når forældrene gjorde aktiv modstand, men at slige op-trin burde undgås; at tvangsdåben fra vort religiøse

standpunkt må forkastes, idet vi ikke selv betragte dåben som en ligegyldig handling, men som herrens egen dåb, at kirken, hvis den erkender, at positive hindringer ere til stede for nådemidlernes virksomhed, og hvis der forudsættes og forudses positiv renitens mod den guddommelige nåde i sakramentet, ikke tør uddele dette, fordi indstiftelsens hensigt da forfejles. Det bånd imellem dåb og tro, som herren har knyttet, tør kirken ej sønderrive. Kirken kan ej give dåben, uden hvis den med dåben følgende kirkelige bekendelse vil kunne udvikles og træde i kraft. Kirken må forudsætte, at dens barnedåb kan blive grundlaget for en tilsvarende børnelærdom, en tilsvarende konfirmation, en tilsvarende altergang. Men denne forudsætning synes in casu ikke at kunne gøres. Kirken er her kommen til den yderste grænse for sin virksomhed, den positive renitens, der vel ej er tilstede i Baptistbarnet, men dog uundgåelig vil blive det indplantet af forældrene. Den modsatte indvirkning fra statens side er for intet at regne. Den eneste grundige måde til at fjerne de fjendlige betingelser vilde være at tage børnene fra forældrene, en fremgangsmåde, der imidlertid fra et andet synspunkt er forkastelig. Når det hedder, at man ikke har villet berøve børnene det gode at optages i statskirken, er det snarere at befrygte, at dåben vil blive dem til anstød og dom, til forvirring og fordærvelse for deres sjæle. — Såre mislig er den stilling, i hvilken statskirkens præster må befinde sig, hvis det pålægges dem som embedspligt at nøde dåben på børn af forældre, der tilhøre et udenfor statskirken stående religionsparti, at skulle give dåben på en måde, der ikke kan andet end findes stridende mod dens ånd. Nogle præster have alt besværet sig derover; det er at forudse, at flere ville følge deres eksempel. Også faddernes stilling afgiver et misligt punkt ved den tvungne dåb. De af forskellige biskopper i Baptistsagen afgivne erklæringer vise også hen til en ikke billigende anskuelse af den tvungne dåb. Stiftsprovst Tryde

har tilrådet at tilstå Baptisterne frihed i den omhandlede henseende. Ikkun Sællands biskop har udtalt sig for den tvungne dåb; det beklages, at ikke landets andre biskopper have havt lejlighed til at ytre sig om spørgsmålet. I kancelliets betænkning til Ds. maj. synes efter dens indhold præmisser at være givne til eftergivenhed i denne sag. — Komitéen indstillede derfor til konventet, at det vilde indgaa med andragende, at den tvangsdåb, der anvendes mod børn af Baptistmenigheder her i landet, for eftertiden maatte bortfalde som uforenelig med vor egen dåbs natur og værdighed.

Herpå er konventet gået ind, og om end alle stemmer ikke have kunnet forene sig om det resultat, hvortil komitéen er kommet, har det dog i sin helhed ytret det ønske, at Baptisternes kirkelige tilstand måtte blive genstand for yderligere kirkelig og teologisk drøftelse — men, forinden sådant kan ske, troet at burde andrage på

1) at dåben af Baptisternes børn, når den ikke uden tvangsmidler kan iværksættes, da hellere udsættes, og

2) at de præster i statskirken, som anse den tvungne dåb af Baptisternes børn for uforenelig med dåbens natur og væsen, må blive forskånede for at udføre den.

Biskoppen over Sællands stift har i sin betænkning over dette andragende ytret, at af konventet var ikkun $\frac{2}{3}$ tilstede eller 20. Af disse stemte de 13 for og 7 imod andragendet, uden hensyn til, at flere, som skriftligt havde udtalt sig derimod, ej medregnedes ved stemmetallet, og at det således er urigtigt, naar konventet siger: »I sin helhed«. Han henholder sig til sin tidligere erklæring om Kierkegaards andragende, mod hvilken erklærings modgrunde intet er anført til at svække den. Han erkender, at den her omhandlede dåb medfører ulemper, men fritagelsen derfor vilde lede til endnu større. Adskillige på Langeland og i Ålborg boende Baptister havde erklæret (i 1841) intet at have imod, at deres børn døbttes, når de,

forældrene, fritages for at deltage i handlingen. Hertil blev også taget hensyn i pl. 27 dec. 1842, da dåben efter denne kan forrettes uden forældrenes medvirken. — Nu, efter at fakultetet i konventet har havt lejlighed til at ytre sig om sagen, synes mindre anledning til yderligere at høre gejstlighedens formening om samme. Endelig anfører han, at de tvende indstillinger i konventets andragende lide af en besynderlig halvhed. Fra retfærdighedens side kunde der intet være imod, at de Baptisterne ved pl. 27 dec. 1842 indrømmede friheder igen fratoges dem. Læmpeligere er det derfor at fordre opfyldelsen af de fastsatte, men overskredne betingelser.

Kancelliets medlemmer have ikke kunnet forene sig om nogen bestemt indstilling og skulle derfor foredrage Ds. maj. de meninger, som have ytret sig blandt dets medlemmer.

Undertegnede kancelliets præsident, geheimestats- og justitsminister Stemann og kancellipræsident Benzon må holde for, at pl. 27 dec. 1842 fremdeles bør stå ved magt, og dens bestemmelser gøres gældende. Befalingen måtte være åbenbar uretfærdig eller skadelig, hvis den nu efter så kort tids forløb skulde forandres. Når præsterne anse det for en samvittighedssag at døbe Baptistbørnene, er det mildest talt conscientia erronea, hvortil lovgiveren ej kan eller bør tage hensyn. Vi henholde os således i alt væsentligt til de af bisk. Mynster i de forskellige her omhandlede sager afgivne erklæringer, og idet vi aldeles misbillige sognepræst Kierkegaards lovstridige forhold indstilles:

at det spørgsmål på ny må forelægges sognepræst Kierkegaard, om han er villig til at foretage de dåbshandlinger af baptistiske forældres børn, der måtte forefalde i hans embedskreds, og at han, så fremt han ikke i denne henseende som i alt øvrigt straks erklærer sig villig til at holde sig pl. 27 dec. 1842 efterrettelig, bør sættes under tiltale for sit lovstridige forhold.

Undertegnede geheimestatsminister Ørsted kan ikke dele denne anskuelse. Jeg anser en forandring nødvendig. Man gik Baptisternes samvittighedsfrihed og deres naturlige ret over deres børn for nær, når man vilde tvinge dem til at lade disse døbe. Den ved plakaten opståede tingenes tilstand forekommer mig uholdbar; ved at fremtvinge Baptisternes børns dåb under tilladelse at omdøbes i fremtiden giver staten gendåben en formentlig anstødelig sanktion. Men stillingen er, siden plakaten udkom, bleven endnu uheldigere, dels ved måden, hvorpå plakaten forstås, dels ved de betydende stemmer, der have opløftet sig mod det ovenomhandlede bud i samme. Hvis man ved tvangsmidler mod alle vedkommende vilde fremtvinge Baptistbørns dåb, vilde det uden tvivl virke langt mere til skade for folkets kristelige tro, end Baptismen kunde gøre, om man (hvad dog ingenlunde behøvedes, fordi man gav slip på tvangsdåben) lod den frit spil. Det er efter min formening højst forargeligt, at den omhandlede dåb fremtvinges, medens proselytmageriet kun straffes med en ubetydelig mulkt. Det af det såkaldte københavnske præstekonvent i denne sag gjorde skridt for at få anordningen forandret, forekommer mig at fortjene den højeste opmærksomhed. De stemmer, som deri have med en så stor styrke udtalt sig for nødvendigheden af en forandring, ere mange og betydende. Af største vægt er kommiteens betænkning og den deri udtalte påstand, at den dåb, der anvendes på Baptisternes børn mod forældrenes villie, er uforenelig med vor egen dåbs natur og værdighed. Biskop Mynster har vel ikke villet erkende dette; men jeg må i denne sag skille mig fra hans mening. Mig forekommer barnedåben kun at få en fornuftig og kristelig betydning, når det, i det mindste efter hvad der udvortes er givet, kan antages, at den vil blive et tilknytningspunkt for barnets opdragelse i den kristne tro. — Men når man vil døbe et barn, hvis forældre bestemt modsætte sig dets dåb, uden at man dog derhos vil tage barnet fra

dem, så kommer man i den bestemteste modsigelse med den tanke, som går igennem dåbshandlingen, således som den i vor kirke er ordnet. Det er efter min formening en i det mindste meget usikker beregning, at barnet ved dåben vil bringes vor kirke nærmere end ellers.

Men om det end ikke i sig var saa klart, som jeg antager, at det er uoverensstemmende med vor kirkes grundsætninger mod Baptisternes villie at døbe deres børn, så turde det dog ikke være rigtigt at gøre en modsat mening gældende, efter at så mange kirkelige autoriteter have udtalt sig derom.

Jeg kan ikke miskende de betænkeligheder, som det kan have for staten og kirken, når i tiden et antal menesker opstår, som ej bekender sig til nogen religion. Men når Baptisterne kun ingen proselyter gøre, ville de efterhånden snarere aftage end tiltage, og ved at eftergive fordringen i henseende til dåben kunde man med større virkning indskærpe forbudet i § 4. I det hele indser jeg ikke, at statskirken kan styrkes ved en forholdsregel, som fremkalder en fanatisk iver hos Baptisterne og tiltrækker dem almindelig sympati blandt statskirkens nærmeste venner. I ethvert tilfælde holder jeg mig overbevist om, at statskirken og den for folkets rolige udvikling og hele sædelige tilstand så ønskelige troens enhed ikke lader sig vedligeholde ved forholdsregler som den her omhandlede, men at den snarere kunde føre til et modsat resultat.

Det maa indrømmes, at der, efter at det omhandlede lovbud er givet, kan være en del betænkelighed ved at tage det tilbage. Men efter alt det foranførte er jeg overbevist om, at det er meget mere betænkeligt at sætte dette igennem. Den omstændighed, at den forudsætning, hvorfra lovbudet gik ud, at Baptisterne ikke vilde finde sig besværede i deres samvittighed ved at lade deres børn døbe, nu har vist sig som urigtig, synes at indeholde passende motiv til at fritage dem for barnedåben, hvortil da kunde knyttes den tilkendegivelse, at Ds. maj. desto

sikrere troede, at gøre regning på en streng overholdelse af plakatsens øvrige forskrifter.

Med hensyn til de ikke få, som efter plakatsens emanation er indtrådt i Baptistsamfundet, turde det være fornødent, at kancelliet bemyndiges til at give dem bevilling til at nyde godt af de Baptisterne indrømmede friheder.

Skulde der findes betænkelighed ved at indrømme en så almindelig frihed, som den ovenanførte, kunde man i konsekvens af §§ 1 og 3 samt reskript af 5 marts 1741 og 29 januar 1745 tilstede samme under betingelse af, at de bosætte sig i Fredericia inden en vis tid. Dog skulde jeg meget fraråde en sådan indskrænkning, navnlig på grund af de deraf opstående forviklinger i fattigforsørgelsessager med hensyn til derhen flyttede Baptister.

Måtte Ds. maj. bifalde dette mit aller underdanigste forslag, bortfalder spørgsmålet om, hvad der skal foretages med sognepræst Kierkegaard og de øvrige præster, som vægre sig ved imod Baptistforældrenes villie at døbe deres børn. At man, når plakaten skal overholdes, ikke kan lade det passere, at præsterne vægre sig ved at forrette den omhandlede dåbshandling, er en måske uundgåelig men højst sørgelig konsekvens. Præstens vægring forekommer mig ej grundet i en subjektiv anskuelse, men i en bestemt overbevisning. — At i Kristian VI's tid Baptisternes børn ej døbtes mod forældrenes villie er et ikke lidet betydende moment¹⁾.

Det er vist meget vigtigt ikke at bringe det til det yderste med Kierkegaard og de andre her omhandlede præster. — Hans juridiske grunde kunne imidlertid intet relevare. Skulde han tilholdes til at forrette dåben og vedblive sin vægring, måtte han i øvrigt efter 1—1—6 tiltales af kongens fiskal og ved dom have sit embede forbrudt.

¹⁾ Se herom Fallesens teologiske månedsskr. 1805, V, s. 61, og Helveg, kirkehist. efter reform., II, 2den udg. s. 84.

Efter det anførte skal jeg således aller underdanigst indstille:

1) at det måtte behage Deres majestæt med hensyn til, at det har vist sig, at medlemmer af Baptistmenigheden gøre sig samvittighedsskrupler ved at lade deres børn døbe, uagtet dette udføres på den i pl. 27 decbr. 1842 foreskrevne måde, allernådigst at fritage dem for den dem i så henseende pålagte forpligtelse, hvorved Ds. maj. tror at turde gøre regning på, at medlemmerne af bemeldte religionssamfund i øvrigt nøje ville holde sig indenfor de grænser, som plakaten har bestemt for den dem indrømmede religionsfrihed, og i særdeleshed afholde sig fra alt proselytmageri og ikke understå sig udenfor de betingelser og anderledes end på den måde, som plakaten hjemler, at indlemme nogen i deres sekt; og at det ikke vil blive overset, når de tillade sig brud på de således givne forskrifter, men at sådant vil blive alvorlig påtalt og straffet;

2) at kancelliet allernådigt måtte bemyndiges til at meddele de personer, der i mellemtiden fra emanationen af pl. 27 dec. 1842 og indtil kundgørelsen af den aller højeste resolution, det nu måtte behage Deres maj. aller nådigst at afgive, måtte være optagne i det baptistiske samfund, bevilling til at nyde godt af plakats bestemmelser,

hvorhos jeg, hvis Ds. maj. skulde være betænkelig ved at tilstå en så almindelig frihed, in subsidium skulde indstille:

at en sådan frihed for at lade deres børn døbe, aller nådigst må indrømmes de til Baptistmenigheden henhørende personer, der enten allerede have bopæl i Fredericia eller i fremtiden nedsætte sig sammesteds, dog at de Baptister, der agte at nyde godt af denne bestemmelse med hensyn til deres allerede fødte børn, må have opfyldt den her fremkomne betingelse inden d. 1 nov. 1846.

Undertegnede konferensråd Lange må vedblive den af mig i kancelliets tidligere betænkning udtalte anskuelse. Jeg må, alt overvejet, stemme for valget af en mildere fremgangsmåde; da den forudsætning, hvorpå pl. 27 dec. 1842 er grundet, nu ikke finder sted, må man hellere tage lovbudet tilbage. Præsternes vægring forekommer mig, navnlig efter komitébetænkningens udvikling af spørgsmålet, ej som trods, men kan være fuldstændig grundet i pligtfølelse og samvittighed. Også under 6te Kristian forkastedes tvangsdåben af de daværende teologiske professorer. Dog formener jeg, at de øvrige biskopper bør høres om sagen, og spørgsmålet om, hvad der med de omhandlede præster skal foretages, derefter stilles i bero, og jeg skulde således indstille:

at det måtte behage Ds. maj. aller nådigst at resolve, at der forinden denne sag finder endelig afgørelse ved aller højeste resolution, skal indhentes betænkning angående den tvungne dåb så vel fra Baptisternes som fra den herskende statskirkes standpunkt fra de af landets biskopper, der ikke hidtil have haft lejlighed til derom at ytre sig, og at sagen derefter på ny allerunderdanigst skal foredrages til endelig allerhøjeste afgørelse.

Skulde Deres maj. foretrække sagens endelige afgørelse i dens nuværende stilling, da må jeg bemærke, at jeg nu finder mig end mere bestyrket i den anskuelse, at pl. § 3 ikke egner sig til fremtidig overholdelse, men idet jeg erkender, at en udtrykkelig tilbagekaldelse af lovstedet bør undgås, stemmer jeg for sagens afgørelse ad bevillingsvejen som nedenfor kancellideputeret Holm, dog at 16års alderen fastsættes som grænsen, inden hvilken det af Baptistforældre fødte barn enten må optages i den lutherske kirke eller Baptistsamfundet, og dermed må da forbindes en dispensation fra bestemmelsen i pl. om Baptistdåbens udførelse i Fredericia. For at imidlertid denne indulgens ej skulde af Baptisterne selv og andre påberåbes som en triumf, turde det være hensigtsmæssigt, at

Ds. maj. samtidig hermed tilkendegav, at det var Deres alvorlige villie at sætte stærkere skranker for sektens udbredelse.

Jeg skulde således in subsidium henstille, om Deres maj.'s aller højeste resolution kunde være at affatte således: Vi have allerede ved vor allerhøjeste resolution 23 dec. 1842, bekendtgjort ved cancelliplakat af 27 dec. s. å., udtalt vor villie, at Baptisterne ikke skulle udsættes for nogen samvittighedstvang, og vi finde således, da det nu har vist sig, at de gøre sig samvittighedsskrupler ved at lade deres børn døbe, uagtet dette udføres på den i bemeldte plakat hjemlede måde, at hertil vil være at tage hensyn. — Men på den anden side må vi også i den anførte omstændighed finde en forøget opfordring til at sætte skranker for sektens udbredelse, der har fundet sted efter plakats emanation, uanset det deri indeholdte forbud mod at gøre proselyter. Det er derfor vor aller højeste villie, 1) at medens det i henseende til Baptisternes frie religionsøvelse i Fredricia vil have sit forblivende ved bestemmelserne i plakatsens § 1, skulle de i plakatsens § 2 omhandlede forsamlinger kun tilstedes dem, der for tiden ere optagne i sekten, og under betingelse af, at de inden 6 uger fra nærværende resolutions bekendtgørelse anmelde dem, i København for politidirektøren, og udenfor hovedstaden for politimesteren på det sted, hvor de opholde dem. 2) Forældre, der begge ere af den baptistiske sekt og herom gøre anmeldelse inden den ovenfor foreskrevne frist, skal det være tilladt at lade deres i lovligt ægteskab avlede børn forblive udøbte, indtil der i sin tid bliver spørgsmål om deres udskrivelse af skolen, eller så fremt de ikke besøge nogen offentlig skole, indtil deres 16 år, da de have at beslutte sig til, enten at døbes efter Baptisternes skik, hvilket da bliver at udføre enten i Fredricia eller i København, eller ved dåben at optages som medlemmer af statskirken. Forældre, der benytte denne tilladelse, ville dog i henseende til anmeldelse af barnets

fødsel have at iagttage forskrifterne i forordn. 30 maj 1828 § 8 og § 9, for at det fornødne kan blive kirkebogen tilført. — 3) I øvrigt ville vi have de politiøvrigheder, i hvis embedsdistrikter der findes Baptister, indskærpede på det alvorligste at påse, at disses forsamlinger ikke besøges af andre end dem, der i behørig tid have anmeldt sig som medlemmer af sekten, samt at de, der ved dåben optage nye medlemmer i samme, derfor drages til ansvar ved tiltale efter anordningerne; for så meget desto sikrere at sættes i stand til at kontrollere, at ingen slig overtrædelse skal hengå upåttalt, have vedkommende politiøvrigheder at lade sig give halvårige lister over samtlige tilhængere af sekten, der opholde sig i deres embedsdistrikt, og så fremt derpå findes nye tilkomne, at anstille nærmere undersøgelse angående de med deres dåb forbundne omstændigheder, og navnlig om, når og af hvem dåben er udført. — 4) Afskrifter af de halvårige lister blive at tilstille vort kancelli, til hvilket kollegium også politiøvrighederne, hver for sit vedkommende have at indsende en udskrift af den protokol, hvori den under nr. 1 omhandlede første anmeldelse tilføres. — 5) Slutteligen ville vi have vort kancelli bemyndiget til at bevilge personer, som derom har indgivet eller måtte indgive ansøgning, tilladelse til optagelse i Baptisternes sekt, for så vidt dertil under særegne omstændigheder måtte findes anledning, angående hvilken bemyndigelse dog intet bliver at optage i bekendtgørelsen af nærværende resolutions øvrige indhold.

Undertegnede kancellideputeret Holm kan i henseende til det almindelige spørgsmål ej afvige fra sin tidligere derom ytrede anskuelse, og jeg må i alt, hvad der herimod er anført, henholde mig til biskop Mynsters ytringer. Vel indeholder pl. 27 decbr. 1842 § 3 bestemmelser navnlig hentydende på, at regeringen selv anser de baptistiske menigheder som permanente, der kunne give de mod børnenes dåb fremførte grunde ikke liden vægt, men disse bestemmelser uagtet, må jeg dog med biskop Mynster

være enig i, at det vilde være højst betænkeligt at indrømme Baptisterne at lade børn henligge udøbte. Også føler jeg vægten af det ansvar, man ved en sådan tilladelse pådrager sig overfor disse børn.

Når der ankes over, at ikkun én af landets biskopper har ytret sig om sagen, er dette urigtigt, da så vel Fyens som Ålborg stifts biskopper derom have afgivet erklæringer, som ikke have erklæret sig mod Baptistbørns dåb¹⁾, ligesom også den omstændighed, at sagens snarlige afgørelse var Deres maj. magtpåliggende, gjorde, at den i sin tid måtte afgøres efter de foreliggende data.

Hvad de hindringer for udførelsen af pl. 27 decbr. 1842 angår, der nu møde fra præsternes side, da må det så meget mere beklages, som der ikke er grund til at antage, at der ellers vilde have vist sig nogen særdeles hindring. Det er urigtigt, når det påstås, at baptistiske forældre af al magt gøre aktiv modstand mod børnenes dåb. Selv i det tilfælde, som foranledigede sognepræst Kierkegaards vægring, foreligger der ingen grund til at antage en sådan modstand. På den anden side kan jeg ej miskende motiverne til Kierkegaards vægring. Der opstår med hensyn til denne vægring det spørgsmål, om den er hjemlet i vore statskirkelige love, og om præsterne således kunne besvære sig over ved pl. af 1842 at være pålagte et nyt bånd — og dernæst, hvis dette besvares benægtende, om de af præsterne anførte grunde ere af en sådan betydning, at regeringen i alt fald heri må have anledning til at fritage Baptisterne for at lade deres børn døbe.

Med hensyn til det første spørgsmål, da må det være kirken og de kirkelige love, der skulle bestemme, om sakramentet kan forholdes, og dette kan ikke overlades til afgørelse af præsten efter hans specielle dogmatiske opfattelse af sakramentets betydning. Men l. 2—5—6 og 7

¹⁾ Disse erklæringer omtales ellers intet sted. De ere formodentlig afgivne før 1842.

og frdn. 30 maj 1828 pålægge præsterne den pligt at døbe de fødte børn. Lovgivningens bud ere aldeles almindelige, og jeg indser således ikke, at statskirkens præster kunne nægte at døbe børn af forældre, som ikke erkende barnedåbens gyldighed, eller at de have føje til at føle sig besværede ved den i pl. 1842 i så henseende pålagte forpligtelse, som om herved var foreskrevet noget nyt.

Det er kun ved at stille sig på et mere almindeligt standpunkt som evangelisk-kristelige præster i almindelighed, at de anse Kierkegaards vægring for beføjet. Hvad de anførte modgrunde angår, da kan jeg ej dele den mening, at Baptistbarnet vil falde fra sin dåb; jeg antager tillige, at Baptismen efterhånden vil ophøre, og vægten af ansvaret mod barnet, som ej optages af statskirken, bliver så meget større. Imidlertid erkender jeg, at den argumentation, hvorpå præsterne støtte deres vægring, ikke har liden vægt i den måde, hvorpå Baptisternes sag ved pl. 1842 er ordnet. Jeg miskender ikke motiverne til deres vægring, omendskønt jeg ikke anser dem hjemlede i vore statskirkelige love, og jeg finder det rigtigt, at man finder sig opfordret til at vise dem skånsel. Jeg indrømmer, at det, at gå frem med strengthed, mulig snarere vil fremme end fortrænge Baptismen, men kan dog, alt dette uagtet, ikke tilråde, at plakatsens bestemmelser tages tilbage, eller at det ved en ny lov tillades Baptisterne at lade deres børn henligge udøbte.

Foruden at jeg antager, at en ligefrem fritagelse for Baptisterne for at lade deres børn døbe, i andre henseender vilde have overvejende grunde imod sig, når der ikke indrømmes dem religionsfrihed, så måtte man også enten forbinde en sådan indrømmelse med sådanne indskrænkninger, at man ikke derved kom ud over de nu opståede vanskeligheder. (Tilladelsen måtte vel kun gælde de nuværende Baptister, og spørgsmålet opstod altså på ny om de til Baptismen overgåede børns dåb) eller gå så vidt med hensyn til denne sekt, at man ikke uden inkon-

sekvens kunde lade de øvrige fra statskirken dissenterende sekter forblive stående i det ældre retsforhold til kirken. Men i så fald vilde en revision af vor lovgivnings grundsatninger med hensyn til dissenteres forhold til statskirken blive aldeles nødvendig, og skønt ikke uvigtige grunde kunde tale for en reform, må jeg dog for øjeblikket anse dette for højest betænkeligt.

Dog turde der i de fra præsternes side mødende vanskeligheder være anledning til — vel ikke at give en ny anordning eller hæve plakat af 27 decbr. 1842, men dog at ordne sagen derved, at kancelliet i særdeles tilfælde bemyndiges til at udsætte Baptisters børns dåb, når særegne vanskeligheder ved dåben måtte frembyde sig. Vel erkender jeg det betænkelige i en sådan fremgangsmåde, så vel med hensyn til Baptisterne som til embedsstanden; men under de for hånden værende vanskeligheder skønner jeg ikke, at sagen på nogen hensigtsmæssigere måde lader sig ordne.

Men hensyn til de tvende andre tilfælde, hvorom der tillige er spørgsmål, nemlig i sognepræst Clausens og sognepræst Rothes pastorater, da vil spørgsmålet i så henseende blive afhængigt af, hvad Deres maj. måtte behage at resolve med hensyn til sognepræst Kierkegaards vægring.

Jeg tillader mig således allerunderdanigst at indstille: at kancelliet allernådigst må bemyndiges til i tilfælde, hvor særdeles vanskeligheder måtte frembyde sig ved at få børn af baptistiske forældre døbt, og når omstændighederne forøvrigt tale derfor, ad mandatum at bevilge, at slige børns dåb må udsættes enten i en bestemt tid eller indtil videre; dog at de indføres i sognepræstens ministerialbog under angivelse af navn.

Kancelliet skulde derefter i henhold til alt foranførte aller underdanigst indstille sagen til Deres majestæts aller højeste afgørelse.